

Mariolina Venezia

**FA MIL ANYS
QUE SÓC AQUÍ**

Traducció d'Anna Casassas

La Campana

Fa mil anys que sóc aquí

*La traducció d'aquesta obra ha comptat
amb l'ajut de la Institució de les Lletres Catalanes*

Títol original: *Mille anni che sto qui*
© Giulio Einaudi editore, 2006

2a edició: desembre de 2007

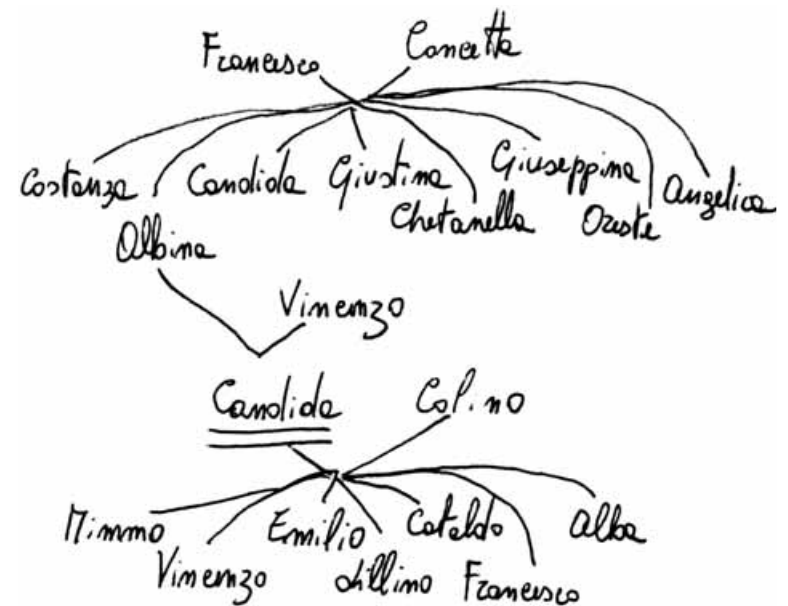
© de la traducció al català: Anna Casassas Figueras
© Edicions La Campana
Muntaner, 248, 1r, 2a
08021 Barcelona
Tel.: 93 453 16 65 / Fax: 93 451 89 18

Disseny col·lecció: Eumogràfic
Disseny coberta: Zink comunicació
Foto coberta: © Carlo Dalla Mura

ISBN: 978-84-96735-10-1
Dipòsit legal: B. 55.655 - 2007
Fotocomposició: EdiGestió (Barcelona)
Imprès a Romanyà/Valls. Capellades (Barcelona)

M'has de fer un full, perquè ja no em recordo de res. Els noms dels meus fills, i qui era el meu pare. El duré sempre a la butxaca.

D'acord, ara mateix te'l faig.

Els fets i els personatges que surten en aquesta novel·la són fruit de la fantasia lliurement elaborada de l'autora.

Totes les notes són de la traducció.

La que està subratllada ets tu. I jo encara no hi sóc.

I

Hi havia dies que s'alçava un vent de colors que aixecava la pols i tot començava a llevar com la pasta del pa sota la flassada. Tornaven els fets que ja havien passat i els que encara havien de venir es feien visibles. Aquells dies els corrents d'aire sota les portes semblaven rialletes d'infants no nascuts, s'entortolligaven als turmells de les dones amb llaços impalpables i les feien empassegar. Petaven els vidres de les finestres. La llet quallava a les galledes. Els homes es posaven la roba que no tocava i les nenes es tornaven dones.

Fins i tot la Gioia, fos on fos, ho notava. Li venien ganes de riure o de plorar i feia un giravolt a mig pensament, i després tot continuava com si no hagués passat res.

Sempre era així. Sempre havia estat així, des dels temps que la Mammalina li ensenyava el ratolí fet amb un mocador cargolat que fugia del palmell de la mà, animat amb vida pròpia, misteri infantil que la treia de l'avorriment, de la por de les injeccions, de les seves monedes d'or amb el cor de xocolata que es desfeia, de les

llargues tardes de malalta al llit que s'omplia de muntanyes i grutes, d'estanys gelats i de deserts en els quals de vegades es perdia.

La tristor de la Gioia venia de lluny. La sorprenia a la impensada al vagó d'un metro, a la parada d'un autobús, mentre travessava el carrer, enmig de la gentada. De vegades en sentia el retruny quasi imperceptible en la nit, com cascos de cavall a terra quan s'acosten, els cascos dels cavalls dels bandolers amb capes negres, que bateguen com un cor, com un tambor, que omplen la foscor de murmuris i després de crits. La Gioia l'esborrava parpellejant i mirant-se al mirall. Es posava bé els cabells. Es ruixava amb una mica de perfum.

La felicitat també venia de lluny. Encara de més lluny.

CAPÍTOL PRIMER

Eren més o menys les tres de la tarda del 27 de març de 1861 quan a Grottole, a la zona de la Basilicata que es troba a uns cent quilòmetres a l'interior de les costes pulleses, es va produir un fenomen que va esdevenir proverbial.

Durant les hores posteriors la gent de Grottole es va interrogar llargament sobre la seva naturalesa i va fer conjectures de tota mena: segons els uns era un miracle, segons altres bruixeria o, amb un matís lleugerament més ortodox, temptació del dimoni, i només per uns quants, els més instruïts, una simple manifestació natural.

Potser hi havia tingut alguna cosa a veure l'oncle Uel del forn, però després, per tal com van anar les coses, ja no hi va pensar ningú. De vegades, quan al fang hi quedava alguna pedreta que no estava prou esclafada, els vasos al cap d'un temps s'esquerdaven. Però a ell no li passava gairebé mai. Les mans de l'oncle Uel al torn eren ràpides i precises, amb el tou dels

dits mig socarrats acariciava amb delicadesa els flancs rodons de les gerres i dels càntirs igual que déu devia haver acariciat els malucs d'Eva, el dia de la creació. Pastava, modelava, enforjava. Desenforjava llumeneres, barrals i gerres. Les marcava amb els cercles concèntrics que molt de temps abans servien per fer comunicar els vius amb els morts en una llengua que ja no sap ningú. Terrissa prima i sonora, porosa, humida, que sua. Gerros que conservaven la frescor de l'aigua. Tan perfectes i prims que un crit els hauria pogut esquerdar.

El mateix dia que Roma encara no conquerida era designada capital de la Itàlia finalment unida, a Grottole el primer que es va adonar d'aquest fenomen d'una altra naturalesa però no menys portentós va ser el més petit dels de la Rabbia, que rondava per la banda de la terra vella, també anomenada *s'rretiedd*, un conglomerat atapeït de carrers i cases on no tocava mai el sol, amb una ratassa lligada amb una corda i l'estómac que li remugava de gana.

Estirava la rata que no el volia seguir quan va veure un líquid groc que baixava lentament pel corriol del Sarraí, s'aturava fent un bassalet a l'empedrat mal rejuntat i continuava escaló rere escaló, regalimant per les pedres polides per les peülles dels matxos, i enfilava carrerons i carreronets fins a saltar daltabaix del talús. Al primer moment li va semblar la pixarada d'un matxo, però no havia vist mai cap matxo ni tan sols la vaca d'en Totonno que pixés tan llarg. Tampoc no po-

dia ser que buidessin els orinals de don Filippo Cocco, perquè, per més convidats que pogués portar el fill que estudiava a la universitat de Salern, hauria calgut un batalló per fer tot aquell pixum. De tanta curiositat va deixar que li fugís la rata i ni se'n va adonar. Es va acostar al rierol i el va observar tan de prop que de poc no hi posa el nas. Encara rajava. Corria avall amb una consistència fluida i viscosa, límpid i daurat sota els raigs del sol; feia alguna bombolla greixosa i prosseguia amb més força, com si la font d'on provenia en comptes d'assecar-se anés creixent.

En Rocchino al final hi va sucra un dit, se'l va flairar i després ho va tastar. Una ganyota li va contreure la cara, si de dolor o de gust, no s'entenia.

En aquella hora al poble només hi havia dones, criatures, esguerrats i boigs. Els homes vàlids encara no havien tornat dels camps. En Rocchino es va posar a llepar de cara al bassal, tot ell afonat, untant-se els peus, les mans, el cap pelat, i va acabar rebolcant-s'hi com un porc per la merda. Era oli, oli d'oliva!

Li va retrunyir a les orelles un repic de campanes, va sentir la vida que li corria per dins greixosa i untuosa i la mort seca que s'allunyava. Els de la Rabbia, deia més d'un, s'havien menjat un fill acabat de néixer cuit a la brasa, un hivern de penúria. Una olor apetitosa, inoblidable, havia envaït durant dies el poble.

Mentre en Rocchino grunyia de plaer i gairebé s'ofegava de golafreteria, el segon que va presenciar el fenomen amb tota la seva estranyesa fou en Felice la

Campanella, que s'estava immòbil en un banc de pedra, esperant en va que el sol de la tarda li escalfés el cor, quan va veure la pixarada del dimoni que s'obria pas pel fang del caminet que duia a l'hort de l'oncle Titt.

Va emergir per un instant del record que el tenia encadenat des de feia més de vint anys, el cos generós de la seva dona cosit per trenta ganivetades.

Quan havia sortit de la presó reial de Nàpols havia perdut la paraula, tret dels renecs que remugava com avemaries, i els malsons de la seva ànima damnada li havien aflorat a la pell. Del coll a la cintura i segur que també a la resta del cos, incloses les mans fins a la punta dels dits i potser també a les parts íntimes, era tot un remenament de dimonis, cors trencats, dones nues i paraules obscenes que en una altra època s'anivaven amb el joc dels músculs i ara semblava que es volguessin amagar entre els pèls ja blancs del tòrax.

La seva capa negra voleiava a les cantonades dels carrers mentre ell es corsecava de solitud, fent banyes amb les mans darrere l'esquena i, al cinturó, banyes i banyetes que dringaven a cada pas amb l'intent, ja ridícul, de conjurar la mala sort. Només el seguien les criatures per tirar-li pedres; el sorprenien per darrere i s'amagaven ràpides rere una paret o en un portal.

L'oli li va semblar bilis de dimoni i va pensar que el Maligne finalment l'havia anat a buscar. Aleshores va pronunciar una terrible imprecació i es va preparar a seguir-lo amb una certa sensació de descans.

La idea se li va acudir a una dona.

La comare Tar'socc' s'aventurava arran de les parets escrostonades; es capbussava en l'ombra i sortia cautelosament al sol, embolicada amb un xal marró sota el qual amagava l'orinal pudent que volia buidar a l'esplanada de Sant Andrea. En aquella hora no la veuria ningú perquè qui no treballava segur que feia una becaina. El va buidar furtivament al pendís de pedra per on passaven les rodes del carro, davant de la casa de la seva cunyada Agnese. Va quedar molt sorpresa quan va veure que els cagarros suraven en un llac groc molt més ampli del que hauria pogut produir la seva família, per nombrosa que fos.

S'estava allà reflexionant sobre el fenomen, amb tot el pes a la punta dels peus i el coll estirat i tibet com una gallina, amb l'orinal recalcat al maluc, quan el crit de la cunyada va esquinçar l'aire estancat de primera hora de la tarda, va fer alçar núvols de mosques i va despertar el poble entontit: «*Ca pzz scittà u' sagn' da n' gann*», que puguis escopir sang de la gola... L'udol prolongat de la «a» de «*n' gann*» va rebotar a les parets de pedra, va retrunyir, sinistre, de carrer en carrer a través del garbuix de carrerons i es va descarregar amb una pluja d'ecos pels barrancs de la vall. Les dones van sortir de les portes mig obertes preparades a fruit de la baralla, però el que van veure va ser molt més i setanta anys després alguna encara se'n recordava i ho explicava als néts juntament amb les històries de sant Pere, del dimoni i de la senyora amb el garrinet blanc que apareix a les cruïlles dels camins quan algú es perd.

L'Agnese i la Tar'socc' tot just acabaven de començar a abordar-se i a clavar-se alguna empenta, traient les ungles com dues gates, quan la Tar'socc' va posar un peu en fals i va relliscar. Es va trobar de culs per terra i amb l'orinal trencat, i de seguida va tenir l'Agnese al damunt que l'abraçava, l'empenyia i l'estrenyia, amb les faldilles que es xopaven al líquid viscos i se'ls enganxaven a les cames.

Les dues cunyades es van posar les mans al coll amb el gest que se sol fer per escanyar les gallines, i a l'Agnese ja se li giraven els ulls, tota morada i escabellada, quan va aconseguir torçar el cap de la Tar'socc' i submergir-lo en el líquid. La Tar'socc' es va quedar un moment sense aire, després va fer una inspiració que li va borbollejar sonorament al canyó i va murmurar, sorpresa, mentre es llepava el borrisol de sobre els llavis:

–*Iè iuogghj*, oli, oli d'oliva!

Les dones es van mirar, convençudes que havia perdut els sentits per la falta d'aire.

Va venir un minut de silenci, que va trencar la Lucietta, la filla més gran d'en Peppino Paglalunga, que es va acostar al bassal, hi va sucuar un dit amb prudència, li va clavar una ullada i se'l va llepar.

–Sí que és oli –va dir en italià pronunciant bé les paraules amb la seva veueta compungida, perquè havia estudiat fins a segon de bàsica.

Una remor va recórrer l'aplec de dones. Una va començar a explicar la vegada que una deu d'aigua lím-

pidava havia brollat sota el llit d'en Nascafolta, però no se l'escoltava ningú.

I si les novenes que havia impulsat el nou rector haguessin fet efecte i aquella deu miraculosa hagués aparegut per salvar els pobres de la fam? Tot i que la comare Caniuccia, amb l'autoritat dels seus norantanou anys, instava que no se'n toqués ni una gota, tan segura com de la mort que aquell oli es vessava de les peroles on bullen els condemnats a l'infern, la van deixar grallar com una Cassandra i es van llançar sobre el líquid miraculós.

La Lucietta es va treure el mocador del cap i el va sucuar a l'oli, i a continuació el va transportar amb compte fins a dins de casa com un nen petit, per poder-lo escórrer dins del barral buit. I totes igual, les unes amb el davantal les altres amb el mocador, les unes en una galleda d'aram les altres de fusta, sucaven i escorrien amb energia.

Remuntant el curs del rierol van arribar sota la casa de don Francesco Falcone. La Ninetta, la més jove, la filla d'en Zica Zica, va alçar els ulls i va veure que l'oli degotava dels espiralls de sota el magatzem. Va mirar les altres, indecisa sobre què calia fer, quan les campanes van començar un repic de festa.

Més avall el rierol d'oli havia suscitat altres reaccions: baralles, estupor i discussions. Don Valentino Blasone, mestre d'escola condecorat amb el diploma del Mèrit, autor d'una història general de la literatura

lucana i substitut del metge local, a més de ciutadà honorari del municipi de Miglionico, es va afanyar a explicar que el fenomen no tenia res de sobrenatural. Res de miracles, només una qüestió química, agregació de molècules. Per un atzar certs elements presents a la natura s'havien trobat en algun mantell subterrani i, combinant-se, havien produït el fluid normalment conegut com oli d'oliva. Abans de fer-ne servir, recomanava, calia fer-lo observar al microscopi, per si hi haguessin microbis.

El ressò del fet va arribar fins a orelles de don Antonio, el jove rector vingut de Salern, que per no equivocar-se va fer tocar les campanes, bé per donar les gràcies a algun sant, bé per espantar el dimoni.

Els últims de saber què passava van ser els interessats directes, o sigui la família Falcone, i l'últim dels últims el més interessat de tots, el mateix don Francesco Falcone.

A l'habitació més alta de la casa la Concetta tornava a parir. El dolor era tan fort i els crits tan aguts que les vibracions devien haver fet esclatar d'una en una totes les gerres que es conservaven al magatzem. Això, almenys, és el que es va dir. L'oli que contenien havia vessat pels forats rodons que servien per deixar passar els gats. Cinquanta quintars d'oli, prou per tot un any per a la família de don Francesco i tots els subordinats.

La primera de saber la notícia va ser la Licandra, la tercera filla, que aleshores tenia tretze anys, de don Francesco i la seva expagesa Concetta. Era amb les

germanes al voltant del llit de la mare, que paria per setena vegada, sense comptar els quatre avortaments espontanis i els cinc provocats que havia tingut.

Ningú, tret de la mateixa Concetta, tenia ni la més petita esperança que la Mare de Déu concedís la gràcia demanada amb tanta insistència durant tots aquells anys. La decepció ja havia estat prou amarga les altres vegades, justament sis, que don Francesco i tots els de la casa s'havien fet la il·lusió que anava a néixer el mascle. Aquesta vegada don Francesco no havia volgut saber-ne res. Tot i que la Concetta tenia dolors des de la nit, ell se n'havia anat als camps a primera hora, enfurismat com un bandoler, dient-li que s'espavilés tota sola perquè aquestes coses no eren assumpte seu. La Concetta, a part que es trobava massa malament per pensar en res més, no s'havia empipat, perquè tenia la resistència d'una mula, la mansuetud d'una ovella i la lleugeresa d'una papallona, dots sense els quals no hauria aguantat gaire al costat de don Francesco, que en canvi era de caràcter furiós com un dia de mestral i ni tan sols no era el seu marit, per això amenaçava de fer-la fora cada vegada que alguna cosa no li anava a l'hora, o sigui cada vegada que paria una nena.

Don Francesco no havia considerat oportú establir cap contracte per apropiat-se d'allò que ja li pertanyia, és a dir el ple usdefruit del cos de la Concetta, la seva disponibilitat, dedicació, i també una altra cosa que ell prenia per amor i en canvi era pietat, una com-

passió profunda que la Concetta reservava a les bestioles ferides, als pelacanyes i a ell, cosa que feia de mal entendre, ja que ell era ric, sa i fort i a més la mantenia.

L'únic motiu pel qual don Francesco s'hauria pogut casar amb la Concetta és que li fes un mascle, però aquest esdeveniment, tan esperat fins i tot per les seves sis filles bordes, encara no s'havia produït i les possibilitats que es produís semblaven disminuir cada dia.

Abans d'endur-se la Concetta a casa, don Francesco havia estat casat amb dona Nina, una grassanenca* que li havia trobat el seu pare, ja una mica gran, groguenca i tova, amb els ossos buits com els dels ocells, que havia portat com a dot les terres d'Arsizz', Mazzam'pet i Sant'Làzzar', i la finca de Serra Fulminante, que donava més de mil ducats l'any.

Dona Nina havia estat educada en un convent de Nàpols, on havia après a fer vores als mocadoretts, a llegir les vides dels màrtirs i sobretot a mirar els qui ella considerava aixafaterrossos, i ell el primer de tots, com si li poguessin encomanar la verola en qualsevol moment. Es menyspreaven mútuament. Després de la nit de noces, durant la qual don Francesco havia complert el seu deure i havia lliurat a la seva mare el llençol tacat amb la sang de l'esposa, ell i dona Nina,

* De Grassano.

de comú acord, havien continuat dormint junts girats cadascun cap a la seva banda. Després d'un any de matrimoni encara no tenien fills.

Dona Nina passava els dies embolcallada en una decepció rancuniosa, sense treure el nas de l'habitació nupcial, la major part del temps ajaguda al llit amb baldaquí amb l'excusa d'alguna malaltia, i allà dins s'hi respirava un aire tan estantís que don Francesco es marejava així que hi posava els peus. Feia una fortor de taüt, accentuada pel perfum punyent dels lliris i les espelmes que adornaven l'estàtua d'una marededéu d'aire menjamiques de la qual era devota la seva dona.

Al costat de dona Nina, don Francesco no aconseguia agafar el son fora que no estigués extenuat, potser per por de despertar-se directament al més enllà amb les extremitats lligades pels fils prims de l'enveja, pels encanteris de mòmia embalsamada de la seva dona. Però no gosava dir-li que obrís les finestres per deixar entrar aire, ni tampoc anar-se'n en un altre lloc. I encara gosava menys abandonar el llit conjugal perquè hauria estat un escàndol.

Però la nit de Sant Joan una calor prematura i asfixiant havia fet bullir la sang a les venes de don Francesco. Li arribaven, esmorteïdes, les cançons que cantaven pels carrers. Al final havia hagut de sortir de l'habitació a buscar aire pur, amb la precipitació d'algú que han tancat a la caixa de viu en viu.

Cap al 21 de juny, el solstici d'estiu, arriba el dia més llarg abans que comenci a escurçar-se. Els page-

sos a la tarda ja començaven a apilonar ginesta per carrers i places. Es feien fogueres per ajudar el sol a brillar al cel. Es recollia la cendra i es duïa a casa per fer fora els mals esperits i atreure l'abundància. Es cantava. Se saltaven les brases ardents, cada vegada amb el mateix estupor, per maridar-se i passar les alegries i les penes de la vida a algú altre.

Don Francesco havia obert la finestra i el vent de la nit li havia investit la cara, li havia acariciat els cabells i la barba negra i l'havia fet sentir jove i fort. Però per primera vegada a la vida, juntament amb aquesta sensació l'havia assaltat una idea, una mena de presentiment, que anessin com anessin les coses, encara que evités els paranys de la mala astrugància, els sortilegis, l'enveja, les guerres i les malalties infeccioses, tard o d'hora s'havia de morir, i que no hi havia cap manera d'evitar que aquell cossàs seu, que semblava fet amb fusta d'olivera, un dia es reblanís i es desfés com els espigots de les panotxes i les altres restes que llançaven a les fosses per adobar la terra. L'enrenou de baix, barrejat amb aquests pensaments, li feia rodar el cap. S'havia recalcat a l'ampit. Els braços i els ulls de les noies brillaven en l'ombra. Una rialla que tenia els tons baixos i càlids de la simbomba, i després s'enfilava fins a tornar-se prima com un dring de campana, es va distingir entre els altres sons. Don Francesco Falcone es va esforçar a mirar en la foscor. A la llum de la lluna i la resplendor de les flames es va adonar que passava una cosa extraordinària.

S'havia desclòs de la nit al dia, amb els llavis vermells com cireres, els cabells encara deixats anar que li ballaven sobre les espatlles i el cos ple i menut, fosc i tornejat com un gra de raïm, amb els pits que semblava que li florissin sota els ulls.

No és que no l'hagués vist mai, era impossible en un poble on tots si no eren parents almenys eren compares i comares, vincle que d'alguna manera valia encara més que la sang. Més que res, certes noies es desenvolupaven d'un dia a l'altre, com les roses que s'obren en una sola nit i l'endemà ja estan pansides.

Es va quedar encantat mirant aquell miracle, torturat pel desig de baixar i barrejar-se amb els pagesos de la festa, com havia fet sempre abans que vingués dona Nina, de barrejar la seva carn amb la de la nena que s'estava convertint en dona, de sentir lluitar la vida que s'obria camí dins d'ella amb la mort que s'obria camí dins d'ell.

Una mà inconsistent se li va posar a l'espatlla i el va sobresaltar. Era dona Nina que li pregava que tanqués la finestra, perquè el corrent d'aire arribava fins a la seva habitació i ella no es podia adormir. Don Francesco va obehir dòcilment i va seguir la seva dona al llit. Li tenia por, perquè sabia llegir i escriure i tenia la sang freda com els llangardaixos.

Quan van apagar el llum, la Nina va dir que és pecat ser casat si no es tenen fills. Don Francesco ho sabia prou bé i per això secretament es consumia. Va

voler respondre que ja tindrien temps, però ella ja ho tenia decidit. Havia fet dues vegades el senyal de la creu i li havia allargat les mans seques i fredes. Don Francesco, que era fort i vigorós, però que sovint se sentia perdut com un nen sense mare, no s'hi havia sabut sostreure i havia consumat l'acte, mentre dins seu l'aigua fresca es contaminava i es pansien les roses, i la nit vencia el dia i la vida es rendia a la mort.

A l'alba, mentre la Nina el vigilava a través de les parpelles aclucades, perquè tenia la capacitat de veure-hi com els gats, don Francesco s'havia vestit i se n'havia anat cap als camps.

Havia necessitat força estona per vèncer el disgust que sentia, aquella nàusea de dona forçada, la brutícia que la falta de desig li havia enganxat a la pell, i encara més en va necessitar per trobar el que buscava, perquè les seves terres eren tan vastes que per recórrer-les no n'hi havia prou amb un dia de l'alba a la posta.

Era el moment de la sega. A mig matí havia menjat pa amb sang fregida al costat dels homes vinguts de marina, i s'havia trobat més bé.

La va trobar a l'Ai Mar, mentre el sol començava a anar de baixa, que espigolava. L'havia observat amb els seus ulls tristos de rapinyaire i a continuació li havia demanat a boca de canó qui li havia donat permís, perquè era home de poques paraules i no se li havia acudit res millor per fer-li la cort.

La Concetta, així que l'havia vist, havia sabut que estava a punt de passar-li el que ja li havia passat a la

seva mare, a la seva àvia i a moltes cosines, i era tema de converses furtives amb les companyes quan anaven a buscar aigua. No li va passar ni pel cap d'evitar-ho. Va deixar el germà de bolquers sota l'alzina i el va anar a trobar. Don Francesco l'havia sentit palpitar mentre se l'enduia a cavall.

Però quan van ser a la barraca de Santa Lucia va passar una cosa inusual, que no els havia passat ni a la seva mare, ni a la seva àvia, ni a les seves cosines. Mentre ell l'agafava per la cintura per fer-la baixar del cavall, a la Concetta la va vèncer no pas la riquesa de la seva roba, ni la virilitat de les seves mans, sinó la força de la seva malenconia, i va voler fer-li un regal suplementari, dels que els pobres solen fer als rics. Junta-ment amb el cos li va donar alguna cosa d'ella mateixa que no hauria sabut com anomenar.

La va fer seva sobre la màrfega de fulles de blat de moro de la barraca. La pell de la Concetta tenia gust de blat. La sang de la seva virginitat perduda es va barrejar amb la de la seva primera menstruació.

Encara no havien acabat de segar a Calavrès ni a Sant'Làzzar' que ja li havia crescut una bona panxeta rodona de lluna plena que encara feia que la desitgés més. Mentrestant també creixia la panxa de dona Nina. Tot just acabaven de ventar que dona Nina es va quedar fixa al llit de nàusees. Quan sembraven va tenir la primera amenaça d'avortament, i el blat era ben verd quan va començar amb els dolors. S'hi va estar tota una nit i l'endemà, i tornava a ser de nit quan va

donar a llum un monstre amb cap de peix, que va sobreviure poques hores, i ella no pas més.

I així don Francesco es va posar la Concetta a casa, que també estava a punt de parir, perquè li fes de minyona i de puta, mentre es jurava a si mateix que si li feia un mascle, per més pobra morta de gana que fos s'hi casaria, total mentrestant el seu pare era mort i no havia de retre comptes a ningú. Però va néixer una nena i li van posar Costanza.

Amb el naixement de la nena, per a don Francesco va començar un període de dol estricte. Encara es va tornar més intractable i irascible i per una ironia del destí la Concetta, responsable directa del seu mal humor, era l'única que el sabia calmar.

Un cop superada la decepció, don Francesco va agafar a la filla Costanza molt més afecte del que ningú, i sobretot ell mateix, hauria pogut preveure. Quan la petita corria a trobar-lo saltironant i dient-li «papà», se li il·luminaven els ulls i el cor se li desfeia com si ja repapiegés. A la Costanza se li permetia tot el que ningú s'hauria atrevit ni a imaginar: estirar-li la barba, posar-li els dits al nas i a les orelles, llançar-li el barret pel balcó i regirar-li les butxaques per veure què li havia dut.

De vegades don Francesco, en un esclat fugaç de lucidesa, intentava fer tornar aquella imperiosa filla il·legítima al seu lloc, però la nena ja estava tan consentida i era tan tossuda i manaire de caràcter, que no hi havia res a fer, i don Francesco no tenia altre remei

que consolar-se pensant que tot li venia d'ell. De manera que es desfogava amb la Concetta.

Li deia, després de comprovar que la Costanza no el sentia, que si aquella borda de la seva filla li tornava a fer perdre la paciència les faria fora de casa a totes dues sense ni una camisa per posar-se, que de bons partits que l'esperaven en tenia molts, però a la Concetta aquestes amenaces li entraven per una orella i li sortien per l'altra. Sabia que ningú, tret d'ella, no havia aconseguit entrar tan profundament al cor de don Francesco Falcone, que era esquerp com un cavall de raça, melangiós i colèric, però molt necessitat d'amor. Amb la seguretat d'aquest secret, la Concetta vivia a casa seva sense altres incerteses que les que reserva normalment la vida, atenta a tenir sempre una olla de cigrons i una de faves per als pobres, i cada dia donava gràcies a la Mare de Déu per haver volgut que a ella i a les seves filles no els faltés mai el pa ni tampoc el companatge.

Després de la Costanza van néixer, per aquest ordre, l'Albina, la Candida que li deien Licandra, la Giustina, la Gaetana anomenada Chetanella i la Giuseppina. La seva arribada havia estat portadora de borrasca, llàgrimes i penediment, però cada vegada, puntualment, s'havia repetit el miracle de l'embabecament de don Francesco, tot i que cap d'elles no havia agafat en el seu cor tant de lloc com el que ocupava la Costanza.